

TEMA: TOBAK

Tobaksrökningen måste bort

Många åtgärdbara sjukdomar beror på ohälsosamma levnadsvanor, av vilka tobaken är den värsta. Sverige bör göra som Nya Zeeland och Finland: fasa ut rökningen och besluta om en bortre parentes.

HANS GILLJAM, professor, institutionen för folkhälsovetenskap, Karolinska institutet, Stockholm
hans.gilljam@ki.se

Samhällen har de sjukdomar de skapar, påstår medicinska antropologer. Samtidigt konstaterar WHO, OECD och EU-kommissionen att uppemot två tredjedelar av den utvecklade världens åtgärdbara ohälsa och förtida död beror på ohälsosamma levnadsvanor, varav tobaksrökningen är den värsta.

Tobaksrökning medför ökad risk för ett 60-tal diagnoser och är dominerande orsak till många folksjukdomar. Fortsatt tobaksrökning är också en markör för dåliga behandlingsresultat inom de flesta specialiteter. I detta temanummer beskrivs aktuell kunskap om tobaksrelaterad sjuklighet och vårdens och politikens möjligheter att förebygga och behandla.

Det tog 50 år att överbevisa forskarvärlden om riskerna med cigarettrökning och ytterligare 50 år att visa vidden av hälsokatastrofen. Men fortfarande väntar vi på att patienters tobaksrökning behandlas enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. För tobaksprevention är fortfarande en icke-sak eller en bisak för de flesta och en huvudsak för försvinnande få. Medan behandlingsinsatserna mot alkohol- och narkotikaberoende sysselsätter tiotusentals i Sverige är avvänjningsinsatserna mot tobaksbruket mest en angelägenhet för eldsjälar. Däremot finns en gigantisk behandlingsverksamhet för slutstadierna av kronisk tobaksrökning, behandlingar vilkas resultat rimligen inte kan tillfredsställa vare sig onkologer, lungläkare eller kärllkirurger.

En utvärdering från 2004 av svensk folkhälsovetenskap berömmar epidemi-

ologiforskning men efterlyser interventionsforskning, inte minst om tobak. Mer än 300 akademiska tjänster finns för alkohol- och narkotikaforskning men bara en knapp handfull tobaksforskartjänster. År 2012 finns ett par forskargrupper för tobaksprevention. Att tobak ändå indexeras i många vetenskapliga artiklar beror på tobaksskadornas genomslag. Hur många vet att fler alkoholister dör av sin rökning än av alkoholen? Varför ges tex inte stöd till beteendearterad snusforskning? Snuset är en unik svensk fråga som intresserar hela världen.

Men tobaksfrågan ska i första hand inte behandlas vare sig på operationsbordet eller på terapischäslongen. Tobaksfrågan ska behandlas på politikernas bord! Sverige har ratificerat WHO:s ramkonvention, Framework Convention on Tobacco Control (FCTC), världens första hälsokonvention. FCTC innehåller allt man behöver veta (se sidan 548). Tyvärr vet långt ifrån alla folkvalda vad de skrivit på. Är det därför de tobaksförebyggande insatserna i Sverige fortfarande är så blygsamma?

Det stora ansvar som lagts på frivilligorganisationerna kan vara ett symptom på resurs- och idébristen. Internationella erfarenheter säger att nivån 30 kr/invånare/år behövs för att göra skillnad. Jämför med våra 3 à 4 kr. Vid årsskiftet höjdes priserna på både cigaretter och snus med ca 2 kr/förpackning. Om bara en krona skulle tillfalla tobakspreventionen skulle det med råge räcka.

Tobaksrökningen är ett historiskt misstag. Nya Zeeland och Finland har beslutat att fasa ut rökningen till 2025 respektive 2040. Även Sverige bör sätta en bortre parentes!

innehåll

medicinsk kommentar

548 Läkaren har en viktig roll i kampen mot tobaksdöden *Göran Boëthius*

klirik och vetenskap

550 Tobaksberoende är starkt ... och svårt att bryta *Hans Gilljam*

554 Rökstopp ger snabba hälsovinster *Hans Gilljam*

558 Läkare första länken i rökavvänjningskedjan *Matz Larsson*

562 Hjälp till rökfrihet inför operationen självklarhet *Göran Modin*

564 Snusning en kontroversiell folkhälsofråga *Gunilla Bolinder*

Illustrationer: Annika Huett

gästredaktör

HANS GILLJAM (presentation, se artikel bredvid) har som gästredaktör bistått redaktionen med planering, granskning och artikelurval.

Läkartidningens teman ska förstärka det medicinska innehållet och ge en helhetsbild av aktuella medicinska områden. Nästa tema kommer i Läkartidningen nr 16 som utkommer den 18 april 2012. Temat då kommer att vara Ungdomshälsa.